

УДК 316.61-044.922

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v044.2023.12>**Н. В. Шахун**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2761-9965>

кандидат філософських наук, доцент,

зав. кафедри філософії і суспільних наук

Національного університету «Чернігівська політехніка»

СОЦІОКУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ СУЧАСНИХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Останні десятиліття ХХ-го – перші десятиліття ХХІ-го століть позначені докорінною трансформацією демографічних, соціально-економічних, політичних, екологічних, духовних параметрів розвитку світу, зміною способів людської взаємодії, спілкування та життєдіяльності. Тенденції суспільних трансформацій «доби непевності» (З. Бауман), «суспільства ризику» (У. Бек), «нестримного світу» (Е. Гіденс), докладно проаналізовані у згаданих вище та інших теоретиків глобального суспільства, актуалізували необхідність переосмислення соціокультурних засад буття людини у мінливому та непевному світі.

Війна росії проти України, розпочата в 2014 році, разом із повномасштабним вторгненням 24 лютого 2022 року, спонукала до радикального філософського переосмислення гуманістично-ціннісних орієнтацій особистості, стратегій суспільного поступу та ролі культуротворення в цивілізаційно-трансформаційних процесах. До глобальних світових загроз, вказаних вищезгаданими авторами, для українців додалась ще одна – необхідність виживання в умовах війни та пошуку особистісних і суспільних орієнтирів та ресурсів життєстійкості й відновлення.

Процес пошуку відповідей на новий глобальний виклик виявився неочікуваним, набагато більш складним ніж той, який ініціювало світове інтелектуальне співтовариство, обговорюючи світові глобальні загрози до війни в Україні. Очевидним став той факт, що після жорстокої російської агресії, антигуманізму імперської ідеології країни-агресорки, нівелювання нею норм міжнародного права та гуманістично-ціннісних орієнтацій цивілізованого світу до попередніх суспільних реалій, форм спілкування, культурного самовираження людини немає вороття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Довкола проблеми сутності та характерних рис культури зосередились пошуки таких західноєвропейських філософів, як В. Дільтей, Г. Зіммель, Г. Ріккерт, А. Тойнбі, Й. Хейзінга, В. Франкл, Е. Фромм, А. Швейцер та ін.

Соціокультурні аспекти суспільних трансформацій досліджували такі сучасні вітчизняні науковці, як В. Андрущенко, Л. Губерський, О. Добровольська, С. Кримський, М. Михальченко, В. Табачковський, З. Самчук, Ю. Савельєв, Н. Хамітов, Г. Шалашенко, В. Шевченко та ін.

Плідні філософські спроби аналізу природи культури та її значення в суспільстві здійснили українські мислителі – Г. Сковорода, Т. Прокопович, П. Юркевич, М. Драгоманов, М. Грушевський, В. Винниченко, І. Франко, В. Липинський та ін., які розкривали її потенціал як рушійної сили суспільного поступу. Разом з тим, соціокультурні виміри сучасних суспільних трансформацій потребують дослідницької уваги як з позицій науково-теоретичної значущості питання, так і в аспекті визначення практичних стратегій суспільного поступу України.

Мета статті полягає у розкритті ролі культури в сучасних суспільних трансформаціях. Відтак, досягнення дослідницької мети уможливорює вирішення таких завдань: визначити ключові теоретико-методологічні підходи до тлумачення культури, здійснити теоретичний аналіз культури як особливої сфери національного буття народу, дати характеристику сучасних тенденцій суспільних перетворень та окреслити потенціал культури як чинника поступу українського суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Соціокультурні виміри суспільних трансформацій привертати увагу як західноєвропейських, так і вітчизняних мислителів. Причому, як було обґрунтовано авторкою в одній з публікацій [17], ключовою тенденцією осмислення суспільних перетворень в українській філософській думці було урахування культуротворчої традиції, усвідомлення унікальності й самобутності кожного народу. В контексті соціокультурного плюралізму, яскраво вираженого в українській філософії з ХІХ ст., суспільні перетворення – це «мандри» (запозичення) здобутків культури, що переходять від народу до народу, тобто «співбуття, «мозаїка» різноманітних культур, кожна з яких виражає унікальний спосіб життя певного народу» [17, с. 115]

Зокрема, у працях М. Максимовича проводиться ідея впливу соціокультурних і ментальних особливостей народу на його поступ та місце серед інших спільнот світу. Вчений аналізує поняття «український дух» і пов'язує його з поєднанням первісних способів життя народу – вершницького, пастушого і землеробського [10, с. 9]. Суспільний поступ М. Максимович трактує в контексті плюралізму та поліцентризму, причому його основою визнає внутрішнє багатство народної культури.

М. Грушевський розглядає культуру підвальною соціальної єдності, адже завдяки вивчення традицій свого народу відбувається рецепція культурних надбань попередніх поколінь. Найхарактернішою рисою єдності людей вчений називає культурну традицію, яка й забезпечує цілісність людської спільноти, зв'язок між поколіннями та утворює основу націєтворення. «Український народ, осібний народ, з своєю осібною мовою, історією, письменством і культурою... Ми пройшли свою путь великої боротьби за волю і рівність, котрої не знали інші «народності руські». В ній ми остаточно сформувалися в український народ, а теперішні події закінчують його перетворення в українську націю» – писав вчений у своїй праці «Хто такі українці і чого вони хочуть» [6, с. 112].

Осягнення соціокультурного виміру суспільних перетворень неможливе без урахування основних західноєвропейських та вітчизняних підходів до усвідомлення природи культури та особливостей її трансформації на сучасному етапі суспільного поступу. Отож, для дослідження потенціалу культури в умовах глобалізації та складних процесів національного культуротворення в українському суспільстві, слід звернутися до аналізу концепту «культура» та виокремити основні теоретико-методологічні підходи до його тлумачення.

Досліджуючи різночитання терміну культура (від лат. *culture* – «обробіток»), виявляємо багатоманіття підходів до його інтерпретації. Загальновідомо, що давньоримська традиція трактувала це поняття як «обробіток», «культивування», «штучність» та вживала на противагу «натурі», «природі», «дикості». Завдяки зусиллям Цицерона, культурою почали називати «освіченість», «виховання», а згодом – людську діяльність, спрямовану на «олюднення» природного світу.

Аналіз численних пояснювальних схем та світоглядно-методологічних уявлень, представлених у зарубіжній та вітчизняній гуманітарній думці, дозволяє виокремити декілька основних підходів до усвідомлення природи культури: аксіологічний, діяльнісний, знаково-семантичний, психологічний, ігровий, матеріалістичний, органіцистський, стихійно-повсякденний і філософсько-антропоцентричний.

Ці підходи задавали у продовжують задавати кут бачення багатьох суспільних процесів, відтак, заслуговують на докладніший розгляд у ракурсі тематики нашого дослідження.

1) *Аксіологічний підхід* до осягнення сутності культури представлений у роботах Е. Фромма, В. Франкла, А. Швейцера, Г. Ріккєрта, В. Дільтея та ін. В його контексті культура розглядається як сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людиною в процесі суспільно-історичної діяльності. Цінності виконують роль своєрідних дороговказів як у суспільному поступі, так і в особистісній та професійній реалізації індивіда. В умовах різних життєвих обставин, цінності зазнають трансформації, обумовлюючи тим самим перемену не лише світогляду особистості, але й характеру суспільної динаміки.

2) *Діяльнісний підхід* (М. Каган та ін.) трактує культуру як людський спосіб діяльності, тобто результат пошуково-перетворювальної діяльності людей, яка спрямована на вдосконалення вже існуючого, а також пошук і відкриття нового. В такому аспекті артикулюється тісний зв'язок культури з творчістю – діяльністю, завдяки якій створюється щось унікальне, оригінальне, продукуються нові ідеї та нагхненно втілюються у життя. Зокрема, розвиваючи діяльнісний підхід до культури, німецький вчений К. Бюхер висунув трудову теорію культури, вважаючи, що вона народжується спільною працею.

3) *Знаково-семантичний підхід* (Е. Кассіер, Ю. Лотман, К. Леві-Строс) акцентує знакову природу культури як світ смислів і значень, що виражає духовно-означене в матеріально-предметному. Так, Е. Кассіер розглядає культуру як світ людини, а мову символів як універсальну мову культури [12, с. 113].

В центр уваги представників цього підходу виходить проблема соціокультурного коду – тексту, причому під останнім розуміється і художній твір, і звичай, і будь-який витвір культури. На думку Дж. Фіске, культурний код, як система знаків, властива певній культурі, виконує функцію «генерації та циркулювання смислів у цій культурі та для цієї культури» [2, с. 4]. Більше того, як переконливо доводить Дж. Александер у праці «Дискурс американського громадянського суспільства» [2], створені у культурному полі смисли мають значний суспільно-політичний вплив, позаяк виступають фактором розподілу ресурсів і влади у соціумі та обумовлюють тип політичної культури та характер громадянського життя кожного народу.

4) *Психологічний підхід* розглядає культуру як сублимацію, тобто заміну сексуально-біологічних інстинктів створення різних предметів і творів мистецтва, які символізують бажаний, але недоступний об'єкт потягу. Така інтерпретація куль-

тури наявна у творах австрійського психіатра З. Фрейда, на думку якого, культура – створення житла, одягу, мистецтв – врятувала людство від розчинення у тваринному світі.

5) *Матеріалістичний підхід*. В його контексті (Г. Плеханов, К. Маркс) культура виявляє свою штучну природу. Тобто культура – це штучний, соціальний світ; все, що створене людиною, на відміну всього того, що створене природою. Таке розуміння було тривалий час поширене на пострадянському просторі, в умовах панування марксистсько-ленінської філософії і почало здавати свої позиції в наш час. Марксистки вбачали в культурі ідеологічну надбудову над економічним життям суспільства, вважаючи, що в культурі у прихованому вигляді постійно кипить боротьба інтересів різних класових угруповань.

6) *Органіцистський підхід*. З позицій цього підходу сутність культури окреслюється такими поняттями, як «регуляція», «саморегуляція», «культурний зв'язок», а культуротворення розглядається як важлива функція соціального організму. Культура, таким чином, постає як багатовимірний феномен – цінності, норми, чесноти, міфи, табу, що впорядковують позиції, ставлення, мислення й поведінку людини, тобто утворюють основу її ідентитету [4, с. 181-183].

7) *Ігровий підхід*. Його прихильники вважають, що культура виникла як гра в результаті еволюції людини. Так, Й. Й. Гейзінга у своїй роботі «*Homo Ludens*» доводить, що будь-який витвір духу, що стає традицією, є грою. Гра орієнтується на сферу духовності, вона «передається далі, стає традицією» [5, с. 16-17].

8) *Повсякденний (буденний) підхід*. Враховуючи те, що «повсякденність – швидше діяльна характеристика, що включає діяльність, мислення, цілепокладання, ілюзії і фантазії, які виникають тут і зараз в цьому суспільстві [11, с. 81], на рівні повсякденної свідомості культура ототожнюється з мистецтвом, музикою, театром, літературою, освітою і вихованням.

9) *Філософсько-антропологічний підхід* сформувався завдяки зусиллям українських мислителів минулих століть і розроблявся сучасними вітчизняними філософами (В. Шинкарук, А. Яценко, С. Кримський, В. Шевченко та ін.). Цей підхід до розуміння культури підкреслює принципову антропоцентричність світу культури. В його контексті культура розглядається як результат і спосіб зв'язку людини з дійсністю, перенесення цінностей сучасності в буття людини, утвердження людини та прояв її сутнісних сил.

Варто підкреслити, що антропомірне тлумачення культури закорінене у вітчизняній філософській традиції. Український філософ Володимир Шевченко підкреслював, що «художність – це давньоукраїнський аналог латинського слова

«культура» або «артистизм» з акцентом на те, що «створене» буває гірше або «худіше» за оригінал, за «те саме», що існує в дійсності» [18, с. 117].

Культура, отже, антропомірна, оскільки саме людина наділена здібністю до «художеств», тобто культуротворчими здібностями. Це означає, що людина творить культуру, тобто здійснює діяльність, пройняту елементами нового, вдосконалення, збагачення, розвитку. Культуротворення, отже, – це й соціальний процес в результаті якого група людей створює щось нове, що слугує рушійною силою розвитку суспільства.

Вищезазначене дозволяє зробити висновки про те, що усвідомлення природи культури з позицій ціннісного, діяльнісного, ігрового, знаково-семантичного, психологічного, матеріалістичного, органіцистського, стихійно-повсякденного, філософсько-антропологічного підходів має свою специфіку. Водночас, на наш погляд, значний методологічний потенціал у справі репрезентації духовного виміру буття суспільства має філософсько-антропологічний підхід, який властивий українській світоглядній традиції і розглядає культуру як поле духовної самореалізації особистості, здійснення індивідуальних свобод людини й основу соціальної інтеграції та самоорганізації.

Культура – це підстава генетичної тотожності народу. Вона забезпечує його самозбереження та поступ, оскільки в ній відтворюється національна ідентичність особистості, формуються й передаються прийдешнім поколінням архетипи діяльності. «Кожна суспільна група, що хоче будувати, організувати суспільство, мусить черпати свої сили сама з себе, для того, крім спільного економічного інтересу, вона мусить ще мати спільну традицію, тобто певну суму історичного досвіду, здобуту її попередніми поколіннями в боротьбі за існування й переданого «з молоком матері», з вихованням поколінням слідуючих. Оця сума певних суспільних вартостей творить те, що ми називаємо культурою. Без культури немає нації, без традиції немає культури. Без об'єднуючої спільної традиції і спільної культури не може існувати група людей, біля якої має об'єднатись і зорганізуватись» [9, с. 70].

Культура акумулює в собі народну мудрість, творчість, результатом чого стає поява зразків-цінностей. Останні втілюються в економіці, науці, техніці, моралі, праві, звичаях та інших складових суспільного буття, утворюючи основу суспільного поступу. Людина в соціумі, прилучається до певної національної культури, адаптується до життя в певному смисловому просторі, прив'язаному до відповідного громадського і природного довкілля, здатна транслювати свої духовні надбання як прямо, у спілкування, так і опосередковано – через книги, техніку, театральні вистави, форми господарювання тощо.

Культура одночасно постає рухом пізнання як загальної прикмети існування людського роду.

Дослідження культури як каталізатора суспільного поступу, на нашу думку, не можливе без урахування сучасних загальносвітових та вітчизняних тенденцій її розвитку. Як перші, так і другі виникають в умовах динамічних змін у комунікаційній сфері, появи глобальних інформаційних мереж, поширення технологій віртуальної реальності, що докорінним чином змінюють буття людини у суспільстві. Сучасні глобалізація, інформатизація та технологізація суспільства і суспільних відносин не лише відкривають нові можливості у напрямку світової співпраці, а й руйнують соціальний порядок.

Враховуємо, що сучасна суспільна трансформація у світі та в Україні є складним багаторівневим процесом, який включає в себе формування нового типу економічних, політичних, соціальних, культурних відносин. В самому цьому процесі криється чимало суперечностей, які негативно позначаються на утвердженні конкурентоспроможності нашої країни на світовій арені.

Під впливом сучасних тенденцій глобалізації та інтернаціоналізації зазнає трансформації духовна сфера суспільного життя, поглиблюється культурна диференціація та регіоналізація. В інформаційному суспільстві культура виконує роль транслятора суспільних надбань, постає процесом творення нових знань, досвіду, цінностей. Це позначається на уявленні про характер етнокультурних взаємин, потенціал культури як вираження нових тенденцій суспільної динаміки, значення впливу культури на розвиток суспільства.

До загальносвітових тенденцій варто додати й ту, що на пострадянському просторі і нині продовжуємо спостерігати життєздатність утворень суперечливої радянської культури, яка орієнтувалась на ствердження «загальнолюдського» через нівелювання «національного» і призвела до неоднозначного ставлення українців до власних культурних надбань. Як влучно зауважують вітчизняні дослідники, «сімдесятирічна «радянська доба» розвитку української культури є узагальнюючим акордом історичної трагедії народу і одночасно тріумфу життєздатності нації, яка знайшла в собі сили встояти, зберегти і примножити культурні надбання, вирватись з обіймів тоталітаризму і зробити крок у майбутнє» [7, с. 47].

Модернізація суспільства, викликана впровадженням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, позначається на стані культури, руйнує старі форми культурного ладу і викликає появу нових. Прикладом є поява креативних індустрій, які стають провідниками суспільних змін, забезпечують мобільність культури, її вихід в глобальний простір.

Одночасно утвердження нового, ліберально-демократичного типу суспільства супроводжується численними зовнішніми та внутрішніми негативними тенденціями в культурній сфері. Йдеться, з одного боку, про несприятливе по відношенню до культури зовнішнє середовище та локальні проблеми: брак законодавчих ініціатив, відсутність підтримки стартапів та дебютів у креативних секторах, стратегії культурної політики, лобювання інтересів культурної сфери, слабкість творчих мереж, неprestижність професій культурного сектору, дефіцит кадрів, різну доступність до культурного продукту, застарілу систему мистецької освіти, брак комунікативних стратегій між виробниками і споживачами культурного продукту, перехід від стратегії трансляції ідеологічно заангажованих сенсів до ситуації автономного формування нових сенсів, що є передумовою розвитку громадянського суспільства [8, с. 12-13].

Ю. Трач вказує на протиріччя між сферою культури і бізнесом, недостатню економічну і маркетингову обізнаність державних установ культури, які можуть стати повноправними членами ринків культури, відсутність професійних співтовариств у творчому середовищі, брак якісних творчих продуктів [13, с. 122].

Водночас, вітчизняні науковці підкреслюють важливість ідеї «культурної децентралізації, зокрема через повернення значущості традиційним центрам української культури і створення нових» [3, с. 127], що свідчить про усвідомлення ключової ролі культури в розбудові громадянського суспільства, про її роль не просто як «надбудови» над економікою, а як основи економічного зростання міста, регіону, країни.

Аналізуючи культурні виміри суспільного розвитку в Україні, сучасні дослідники вказують також і на сприятливі фактори розвитку культури в умовах сьогодення:

- 1) динамічний розвиток стартапів та наявність висококваліфікованої робочої сили у галузі ІТ;
- 2) надання Україні безвізового режиму з ЄС, що дозволяє вільне пересування та обмін;
- 3) процес децентралізації, який забезпечує можливості для розвитку нової соціально-культурної структури на місцевому рівні;
- 4) популярність руху «Зроблено в Україні», підтримка урядом «національного культурного продукту» та популяризації української мови як офіційної;
- 5) зростання ролі громадянського суспільства в активізації життя громад та сприяння залучення населення в галузі культури. [16, С. 14-15].

Разом з тим зауважимо, що в умовах війни зміни зазнають всі сфери суспільного буття, не є винятком і культура. Про тенденції її розвитку та роль у трансформації українського суспільства, свідчить онлайн-анкетування Українського куль-

турного фонду, проведене впродовж 31 березня – 8 квітня 2022 р. Опитування виявило, що

1) представники української культурної спільноти продовжують займатися професійною діяльністю навіть в умовах вимушеного переселення та поєднують працю з волонтерською діяльністю та іншими видами допомоги нашій державі в боротьбі з російським агресором;

2) респонденти мають довіру до ЗСУ, однак об'єктивно оцінюють можливі наслідки війни – нестача фінансового та матеріального забезпечення;

3) українська культурна спільнота потребує більше інформації щодо культурних ініціатив, мистецьких акцій та інструментів на підтримку України, зокрема за кордоном;

4) на сьогодні українські митці великою мірою самостійно долають перепони у власній діяльності, що виникли внаслідок воєнних дій на території України. Основний запит – Перемога, але окрім цього є велике бажання та потреба захистити та зберегти власні напрацювання – твори мистецтва, зокрема потребують допомоги у перевезенні та зберіганні творів в захищеному місці;

5) державним установам та організаціям у своїй діяльності в умовах воєнного стану необхідно відпрацювати такі алгоритми роботи, які б дозволили культурно-мистецькій спільноті переконатись у провідній організаційній ролі держави та відчуті її потенціал як партнера. Цей новий досвід партнерства безсумнівно сприятиме процесу згуртування держави та активних представників сфери культури, а також створенню могутнього сучасного культурно-мистецького поля, яке по суті й зміцнить духовні витoki нашого народу, осучаснить їх національну складову досвідом періоду випробувань, чим створить передумови для подальшого розвитку сучасної української національної культури [14].

В умовах героїчного опору українського народу російській агресії викристалізовується українська ідентифікаційна система, творяться нові ідеали, які виступають основою ідентичності українства, об'єднавши його як націю. Вплив культурної ідентифікації на суспільний поступ переоцінити складно, адже й «реформи проходять швидше і легше у країнах з міцнішими національними ідентичностями» [15, с. 55]. Позитивним прикладом у цьому плані можна вважати Польщу, еліта якої плідно зосередила зусилля на розвитку власної національної культури чим забезпечила національну єдність, а отже – ефективну модернізацію країни.

На сучасному етапі трансформації українського суспільства Україна в тяжкій борні відстоює свою незалежність та всіляко протистоїть нав'язуванню агресором культурної парадигми,

орієнтованої на цінності «радянського» світогляду (зрівнялівка, колективізм, конформізм та ін.), протиставляючи їй культурну парадигму, що утверджує цінності відкритого суспільства – свободу, активізм, самореалізацію, соціальну відповідальність тощо.

В контексті руху України до Європейського союзу важливо дбати про культурну спадщину українського народу, сприяти розвитку традиційної культури та мистецтва. Разом з тим, варто враховувати передовий західний досвід розвитку культурного і творчого сектору, переосмислити його з урахуванням власної, вітчизняної етнотентальної специфіки.

Будучи важливим чинником національної ідентифікації, культура забезпечує збереження духовності українського народу, відтворює множини духовних констант суспільства, а також уможливорює компроміс між національними і глобальними цінностями.

Висновки з дослідження і перспективи подальших пошуків у даному науковому напрямку.

Висновки. В роботі здійснено теоретико-методологічний аналіз соціокультурного виміру суспільної трансформації. В цьому контексті авторкою розглянуто філософсько-антропологічний підхід як методологічне підґрунтя репрезентації соціокультурного виміру суспільних перетворень.

В подальшому дослідженні соціокультурних аспектів суспільної трансформації доцільно звернути увагу на аналіз тенденцій української світоглядної традиції в плані тлумачення в ній культури як підґрунтя соціальної згуртованості, інтеграції і суспільної самоорганізації та на основі наукових розробок концептуально визначити механізми здійснення культурної політики України.

Література

1. Alexander J., Smith Ph. The Discourse of American Civil Society: A New Proposal for Cultural Studies. Theory and Society. 1993. Vol. 22, No 2. P. 151–207.
2. Fiske J. Television culture. London: Routledge, 1999. 356 p.
3. Білоус А., Пасько Я. Соціокультурні чинники громадянського суспільства: Центральна Європа та Україна. Схід. 2009. № 8 (99). С. 125–129.
4. Вооглайд Ю. Мислити як громадянин: посіб. для тих, хто хоче мислити самостійно. Таллінн, 2020. 444 с.
5. Гейзінга Й. Homo Ludens / Пер. з англ. О. Мокровольського. К.: Основи, 1994. 250 с.
6. Грушевський М.С. Хто такі українці і чого вони хочуть? К.: Знання, 1991. 240 с.
7. Губерський Л.В., Андрущенко В.П., Михальченко М.І. Культура. Ідеологія. Особистість: Методолого-світоглядний аналіз. К.: Знання України, 2002. 580 с.

8. Культура та креативність для порозуміння та розвитку. Стратегія Українського культурного фонду у на 2019-2021 роки. 2019. 37 с. URL: <https://ucf.in.ua/storage/docs/12022019/Стратегія%20Українського%20культурного%20фонду.pdf>.

9. Липинський В. Листи про братів-хліборобів (про ідею й організацію українського монархізму). Писані 1919-1926 рр. Відень, 1026. 490 с.

10. Максимович М.О. Українські пісні. / Підгот. Попов. К.: Вид-во АН УРСР, 1962. 344 с.

11. Скляренко К.О. Методологічний потенціал концептуалізації повсякденності в соціологічних теоріях. *Philosophy and political science in the context of modern culture*. 2018. 1 (1-2). С. 79-86.

12. Товтин Н.І. Феномен символу в мистецтві. Міжнародний науковий журнал «Освіта і наука». Випуск 1(30), 2021. С. 109-114.

13. Трач Ю. В. Креативні індустрії як міський феномен: можливості та перспективи. *Культура України*. 2018. Вип. 62. С. 116-123.

14. Українська культура в умовах російської збройної агресії. URL: <https://cases.media/article/ukrayinska-kultura-v-umovakh-rosiiskoyi-zbroinoyi-agresiyi>.

15. Українське суспільство на шляху перетворень: західна інтерпретація / За ред. В. Ісаїва: Пер. з англ. А. Іщенко. К.: Вид. дім «Академія», 2004. 362 с.

16. Фарінья К. Розвиток культурних та креативних індустрій в Україні. 2017. 59 с. URL: https://www.culturepartnership.eu/upload/editor/2017/Research/Creative%20Industries%20Report%20for%20Ukraine_UA.pdf.

17. Шакун Н. В. Соціокультурний підхід до історії як альтернатива історичного монізму. Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія. № 1 (11). 2018. С. 110-115.

18. Шевченко В. І. Українська філософія в системі українознавства: Теорет.-метод. комент. до курсу філос. у вищ. навч. закл. К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008. 240 с.

Анотація

Шакун Н. В. Соціокультурні аспекти сучасних суспільних трансформацій. – Стаття.

Стаття містить теоретичний аналіз культури як особливої сфери національного буття народу. Авторка проводить думку, що зміна парадигми людської діяльності, пов'язана із трансформацією суспільних реалій в умовах глобалізаційних викликів, загострює питання соціокультурного буття людини, актуалізує необхідність осмислення специфіки її соціокультурного становлення та спонукає до пошуків нових стратегій поступу українського суспільства.

Дослідження сучасних суспільних трансформацій потребує докладних студій культури як особливої сфери національного буття кожного народу. Відтак, проаналізовано ключові теоретико-методологічні підходи до тлумачення культури. Розкрито світоглядно-методологічний потенціал екзистенційно-антропологічного підходу, що артикулює принципову антропоцентричність світу культури та розглядає її як результат і спосіб зв'язку людини з дійсністю, засіб утвердження людини та прояву її сутнісних сил.

Висвітлене першорядне значення філософських питань соціокультурної визначеності особи у світлі глобалізації, артикульована важливість їх постановки в сучасному українському суспільстві в контексті потреби переосмислення статусу людини в системі національної та світової культури. Розкрито потенціал культури як рушійної сили поступу українського суспільства, каталізатора суспільних трансформацій, підстави єдності українського народу та запоруки його самовідтворення.

Показано, що дослідження культури як каталізатора суспільних перетворень, не можливе без урахування загальносвітових та вітчизняних тенденцій її розвитку. Як перші, так і другі виникають в умовах динамічних змін у комунікаційній сфері, появи глобальних інформаційних мереж, поширення технологій віртуальної реальності, які докорінним чином змінюють буття людини у суспільстві.

Обґрунтовується, що значний методологічний потенціал у справі репрезентації духовного виміру буття суспільства має філософсько-антропологічний підхід, який властивий українській світоглядній традиції і розглядає культуру як поле духовної самореалізації особистості, здійснення індивідуальних свобод людини та основу соціальної інтеграції і самоорганізації.

Ключові слова: культура, соціокультурне буття, суспільство, суспільні трансформації, самоорганізація.

Summary

Shakun N. Socio-Cultural Aspects of Modern Social Transformations. – Article.

The article contains a theoretical analysis of culture as a special sphere of national being of the people. The author suggests that the paradigm shift in human activity associated with the transformation of social realities in the face of globalization challenges exacerbates the issue of human socio-cultural existence, actualizes the need to comprehend the specifics of its socio-cultural formation and encourages the search for new strategies for the progress of Ukrainian society.

The study of modern social transformations requires detailed studies of culture as a special sphere of national being of each nation. Therefore, the key theoretical and methodological approaches to the interpretation of culture are analyzed. The ideological and methodological potential of the existential-anthropological approach is revealed, which articulates the fundamental anthropocentricity of the world of culture and considers it as a result and a way of connecting a person with reality, a means of affirming a person and manifesting his essential powers.

The primary importance of philosophical issues of socio-cultural certainty of a person in the light of globalization is highlighted, the importance of their formulation in modern Ukrainian society in the context of the need to rethink the status of a person in the system of national and world culture is articulated. The potential of culture as a driving force for the progress of Ukrainian society, a catalyst for social transformations, the basis for the unity of the Ukrainian people and a guarantee of its self-reproduction is revealed.

It is shown that the study of culture as a catalyst for social transformations is impossible without taking

into account the global and domestic trends in its development. Both the first and the second arise in the context of dynamic changes in the communication sphere, the emergence of global information networks, the spread of virtual reality technologies, which radically change the existence of a person in society.

It is substantiated that the philosophical-anthropological approach, which is inherent in the

Ukrainian worldview tradition and considers culture as a field of spiritual self-realization of the individual, the implementation of individual freedoms and the basis of social integration and self-organization, has a significant methodological potential in representing the spiritual dimension of society.

Key words: culture, socio-cultural being, society, social transformations, self-organization.